

Zuzana Konečná: Proměna vnímání upíra v západní kultuře od raného novověku po současnost: Posouzení marginálního kulturního jevu v intencích civilizační teorie Norberta Eliase.

Posudek na diplomovou práci

Diplomová práce Zuzany Končené se zabývá zajímavým tématem, ke kterému přistupuje z historicko-teoretické perspektivy. Obsah práce je (kromě Úvodu a Závěru) rozčleněn do čtyř kapitol: v první z nich autorka představuje život a dílo Norberta Eliase; druhá se týká metodologie; třetí se zabývá tématem upíra v západní kultuře v průběhu času; čtvrtá se snaží sledovanou tematiku objasnit v kontextu Eliasovy teorie civilizačního procesu. Práce je z hlediska počtu stran nevelká (včetně úvodních stran, ilustračních obrázků, rozsáhlých citací a literatury celkem 77 stránek). Autorka při jejím zpracování vycházela z dobré znalosti tématu, kterou načerpala nejen z domácí, ale částečně též i z dostupné zahraniční literatury. Cíle, které si diplomantka ve své práci kladla, v zásadě naplnila, přesto je možné uvést k předloženému textu řadu výhrad, které mají většinou koncepční charakter.

Obecně lze konstatovat, že autorka krouží kolem problému v hodně širokých kruzích. Místo, aby mířila přímo na klíčové otázky, rozepisuje se ze široka o Eliasovi a jeho civilizační teorii, přičemž rekapituluje věci, které jsou dnes z domácí literatury dostatečně známé. Osobně se domnívám, že Eliasův životopis v té podobě, jak je uvedený na str. 10-15, do celkového kontextu diplomové práce vůbec nepatří a nezapadá, a navíc autorka ani neuvádí (necituje), na základě jakých pramenů tuto část textu zpracovala.

Z koncepčního hlediska mi poněkud vadí, že diplomantka pracuje s Eliasem výhradně deduktivním způsobem; tj. využívá jeho koncepci civilizačního procesu jako obecnou teorii (o které se nepochybuje), na jejímž základě chce vysvětlit proměny jednoho specifického tématu, jímž je fenomén upíra. Takto koncipovaný přístup vede k tomu, že autorka i čtenář mají od začátku (resp. od první kapitoly) jasnou představu o tom, k jakému závěru musí práce na svém konci dospět. Poslední čtvrtá kapitola z tohoto důvodu ničím nepřekvapí, a předchozí třetí kapitola má v zásadě jen jakýsi doprovodný, ilustrativní charakter.

I když by každý text měl být posuzován především podle toho, co v něm je, a nikoli dle toho, co v něm není, dovoluji si poznamenat, že pro celkové zpracování tématu by bývalo přínosnější, kdyby se autorka dokázala podívat na sledované otázky z poněkud širší

perspektivy, než nabízí Eliasova koncepce. Mám na mysli především modernizační teorii a v jejím rámci weberovské koncepty racionalizace a odkouzlení. Dalším možným rámcem je bourdieuovský pojem uměleckého nebo literárního pole, který dovoluje sledovat proměny, které se týkají uměleckých žánrů a jejich autonomních pravidel. V této souvislosti lze poznamenat, že podobné proměny, jakými prošel pohled na upíra, nejdeme i v případě jiných bytostí, např. čarodějnic nebo vodníků; naopak roli, kterou hrál dříve upír, dnes přejímají jiné postavy typu zombies nebo ufonů, a ti se „zjemněle“ obvykle nechovají. Pokud se tedy podíváme na sledované téma z širší perspektivy, můžeme patrně konstatovat, že zatímco se postava upíra „civilizovala“, žánr hororu v posledních desetiletích směřoval celkově spíše opačným směrem, a to k jakési brutalizaci a „rebarbarizaci“. – Jak by se pak ale z hlediska Eliasovy koncepce vysvětlila tato opačná tendence?

Závěrem musím konstatovat, že mé hodnocení diplomové práce Zuzany Konečné osciluje mezi známkou „dobře“ a „neprospěla“. O definitivním výsledku by měla rozhodnout obhajoba.

Praha 21. 5. 2013

doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.